

Etik Gıda Tüketiminde Yaşa Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Beğeni Tercihleri: İstanbul'da Etnografik Alan Çalışması

Hürriyet Konyar

Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, İletişim

Adres: Kozyatağı Mah. Abdülezel Paşa Sokak, Ezel Apt. No.5 D.9 Kadıköy/ İSTANBUL

E-posta: hurriyet.konyar@gmail.com

Geliş Tarihi: 7 Ekim 2017 ; Kabul Tarihi: 1 Aralık 2017

doi: 10.24876/senex.2017.3

Künye: Konyar, H., (2017). Etik Gıda Tüketimine Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Beğeni Tercihleri: İstanbul'da Etnografik Alan Çalışması. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 1, s.33-47.

Özet

Neoliberal politikaların ortaya çıkardığı, sağlığı ve doğayı tahrip edici aşırı tüketim politikalarına karşı alternatif olarak insan sağlığını dikkate alan, doğayı koruyucu ve sürdürülebilir tüketimi savunan etik tüketim anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu anlayış içinde gıdanın tüketimi ve yemek yeme tercihlerinin de yeniden belirlendiği görülmektedir. Etik gıda tüketim pratikleri, eğitilmiş ve yüksek gelir sahibi olan ortasınıf bireyinin gündelik alışkanlıkları içinde giderek daha fazla yer almakta ve kültürel kimliğinin bir parçası, sınıfsal bir habitus olarak ortaya çıkmaktadır. Etik tüketim biçimi, ortasınıf denilen kategori içindeki kültürel farklılıklar nedeniyle farklı tercihler halinde ortaya çıkmaktadır. Bu farklılıkları oluşturanlardan birisi de yaş kategorisidir. Bu çalışmanın temel amacı da yaşla birlikte ortaya çıkan etik gıda tüketimi tercihlerini ortaya çıkarmak ve sergilemektir. Çalışmanın yöntemi etnografik araştırma olarak tasarlanmıştır. İstanbul'da eğitilmiş ve meslek sahibi, gelir düzeyi orta ve üzeri olan 92 kişi ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler yoluyla veriler elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler, (1)Gıda satın alma pratikleri, (2) Pişirme pratikleri, (3)Beslenme pratikleri, (4)Boş zamana ait gıda pratikleri olarak yarı yapılandırılmış sorulardan oluşmaktadır. Elde edilen veriler genç ve orta yaş kategorilerine bağlı olarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular arasında, gençlerin etik gıda tüketimi pratiklerinde, muhafazakarlaşma ya da yeni çevreci kimlik edinmeyle bağlantılı olarak radikal tercihlerin ortaya çıktığı, diğer yandan estetik olma kaygılarının da tercihlerini belirlediği görülmektedir. Buna karşılık orta yaşta kişilerin sağlıklı olma kaygılarının daha fazla olması ve etik gıda tüketimine yeni bir kültürel alan edinme olarak yönelmeleri ile tercihlerin seçici bir şekilde ortaya çıktığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler:

Etik • Yemek • Tüketim • Yaşlılık • Ortasınıf

Preferences of Taste in Ethical Food Consumption According to Age: An Ethnographic Field Study in İstanbul

Abstract

As an alternative to destructive health and nature consumption policies introduced by excessive neoliberal policies, an ethical consumption understanding which is concerned for human health, protection of nature and the defense of sustainable consumption has emerged. It is seen that food consumption and eating preferences have been redefined according to this understanding. It is seen that educated and high-income individuals of the middle class take part in ethical consumption practices and that as these new practices gradually find increasing prominence in their daily habits, they emerge as a class habitus and a part of cultural identity. Though ethical consumption is one of the cultural consumption fields, different preferences emerge due to cultural differences existing in the middle classes. One of the elements that constitute class differences is age category. The main objective of this study is to reveal and disclose the ethical food consumption preferences that emerge according to age factor. The method of this research is designed as an ethnographical study. Data is retrieved by in depth interviews in İstanbul with 92 well-educated professional individuals having middle or upper income earnings. The interviews consist of semi-structured questions about (1) Food purchasing practices, (2) Cooking practices, (3) Nutrition practices, and (4) Food practices connected to leisure time. Data is analyzed according to young and middle age categories. Among the findings, it is seen that the ethical food consumption practices of the young group manifest as radical preferences in relation with either gaining conservative tendencies or acquiring an environmentalist identity, and on the other side, concern of being esthetical determines preferences. On the contrary, it has been observed that preferences emerge in a more selective way among middle-aged group cohorts since they have greater concern about being healthy and tend to perceive ethical food consumption as procuring a new cultural field.

Keywords:

Ethics • Eating • Consumption • Aging • Middle Class

Giriş ve Arkaplan

Etik çerçeve içindeki tüketim pratiklerine yönelme, 1980'lerde Neoliberal politikaların meydana getirdiği aşırı tüketime yönelik eleştirilerle ortaya çıkar. Bu eleştiriler içinde özellikle, çevresel farkındalıklar, insan haklarından adil olmayan küresel ticarete, sürdürülebilirlik, büyük şirket gücü, öteki küresel toplumsal adalet kaygıları (küresellik karşıtlığı) hareketine kadar uzanan geç kapitalist kaygılara duyulan endişeler vardır. Çevreci farkındalığın artışı ile tüketim toplumu eleştirisi yükselmiştir. Tüketicileri daha dikkatli veya farklı tüketmeye, hibrid arabalar, enerji tasarrufu cihazlar ya da organik çilekler satın alma gibi, teşvik etmektedir. Tüketici geri dönüştürülebilir ürünü satın alarak ve etik üretilmiş ürünü talep ederek az da olsa gezegeni korumaya teşvik edilmektedir (Johnston, 2008; Seyfang, 2006). Öte yandan, çevreci farkındalıkların ortaya çıkmasının da etik tüketim anlayışının oluşmasında önemli bir etkisi vardır. Oluşan çevre bilincinin yeşil ürün seçimine dâhil edilmesiyle çevre dostu ürünler alınmaktadır. Böylece gelecek kuşakların tüketim kapasitesine zarar vermeyecek tarzda akılcıca tüketmeyi amaçlayan yeni bir çevre bilincinin oluşması sağlanmaktadır (Gabriel, & Lang, 2006). Sassatelli (2006) eleştirel söylemlerde özellikle çevre örgütleri tarafından vurgulanan doğa, insanlık ve sağlık kavramlarının öne çıkarıldığını belirtmiştir. Etik tüketim, Soper'ın (2006) açık bir şekilde gösterdiği gibi dönemin tüketim politikalarının meydana getirdiği olumsuz etkilere karşı alternatif bir tüketimin yapılabileceği anlayışından ortaya çıkar. " ...'Alternatif hedonizm' refah sağlayan tüketimin yaşanmasıyla birlikte ortaya çıkan sevimsiz yan ürünler (gürültü, çevre kirliliği, tehlike, gerilim, sağlık riskleri, aşırı israf ve çevre üzerinde estetik etki) tarafından tehlikeli hale gelen tarza ve bu nedenle, iyi yaşam hakkında düşünüşe yol açan değişimlere işaret eder. Aynı zamanda, "tüketim politikası" hakkında nispeten yeni düşünüş tarzını da gösterir çünkü onun çağrılarına yanıt verenler,

diğer tatmin edici tüketim tarzlarıyla risk altına giren hazları güvence altına almaya çalışan bir bakışla tüketmeye yönelmişlerdir."

Etik tüketim pratikleri çevre ile ilgili ise de özellikle gıdaya yönelik gerçekleşmekte ve politik bir tutum olarak da ortaya çıkmaktadır. Johnstone (2008) gıdaya yönelik bu hareketlerin tüketicileri eleştirel düşünmeye, daha seçici satın almaya ve günlük öğünleri içinde yer alan ürünlerin getirdiği çevresel ve toplumsal maliyetler hakkında bilgi edinmeye teşvik ederek düşünömsellik yarattığını ifade etmiştir. Johnson ve arkadaşları (2011) etik yemek yemenin basit anlamıyla yemek yeme kuralları olarak anlaşılmasından çok, kültürel olarak kavramsallaştırıldığının altını çizerler. Bunun organik olmakla, adil ticaretle, yerellekle, hayvanlar üzerinde denenmemiş olması vb. ile kurulan ilişkiler ile ortaya çıktığını gösterirler. Diğer bir ifadeyle, bireysel olarak yapılan tüketimlerle sosyal ve çevresel alanı değiştirmesi arasında bir bağlantı kurulmaktadır.

Etik tüketim anlayışına bağlı olarak gıda ve yemeğe olan ilgi, yüksek oranda eğitilmiş ve zengin ortasınıflar arasında ortaya çıkmaktadır. Bu sınıfın bilinçli olarak çevresel, etik ve politik nedenlerle gerçekleştirdikleri etik yemek pratiklerini hem yeni bir tutum olarak ve hem de sınıfsal bir kültür olarak ortaya çıkardığı belirtilmektedir (Johnston, & Baumann, 2010; akt., Johnson vd., 2011). Bourdieu (1984) Ayrım kuramında yemek yeme pratiklerinin sınıfsal bir ayrım ürettiğini göstermiştir. Sınıfsal ayrımların, aile geçmişi ve eğitim ile ortaya çıkmasının yanısıra bunların gündelik beğeni tercihleri üzerinde de etkili olarak ortaya çıktıklarını göstermiştir. Bu çerçevede yemek yeme pratikleri de ekonomik ve kültürel sermayeye, yani eğitim ve gelir düzeyine bağlı olarak mesleki farklılıklara, göre değişkenlik göstermektedir. Etik yemek tüketim pratiklerini gerçekleştirenlerin eğitilmiş ve gelir düzeyi yüksek orta sınıf (Ayrıntılı bilgi için bkz. Butler, & Savage, 1995) bireyler olmaları, etik alışkanlıklar ve beğeniler geliştirmelerini,

habituslarını bu anlamda yeniden kurmalarına olanak vermektedir. Yeni habitus deneyimleri ile birlikte sınıfsal ayırım pratiklerinin de yeniden üretildiği görülmektedir.

Etik tüketim pratikleri, ekonomik ve kültürel sermayeye önem veren ortasının ayırım sağlayıcı sınıfsal pratikleri olarak ortaya çıkmakla birlikte, ortasının kendi içinde kültürel farklılıklar olması nedeniyle bu beğeni pratikleri de farklılaşırlar. Bu farklılıklar yaşa, cinsiyete ya da mesleki farklılıklara göre kurulabilmektedir. Son yıllarda yapılan tabakalaşma çalışmalarında ise cinsiyet, etnisite, yaş grupları vb. daha fazla dikkat edilmeye başlanmıştır. Ortasınıf pratikleri içinde kadın ve erkek cinsiyetleri arasında da farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bourdieu (1998) toplumsal ayrışmayı meydana getiren eğilimler setinin, habituslerin kültürel farklılıklarla olduğu kadar toplumsal cinsiyet ile de ortaya çıktığını belirtir (akt., Weininger, 2014). Öte yandan Bennett ve arkadaşları (2009) ortasınıf içindeki beğenilerin farklılaşması konusunda dahasonraki çalışmalarda diğer bir kültürel ayırımın da yaş kategorisi ile birlikte ortaya çıktığını göstermişlerdir. Bourdieu'nün kuramsal yaklaşımından hareketle Türkiye'de yaşlılık ile ilgili çalışmaları ile bilinen Arun (2015) yaş kategorisinin önemli bir değişken olduğu saptamasını yapar. Arun (2015), yaş kategorilerine bağlı bir biçimde ortaya çıkan beğenilerin üç farklı patika izlediğini belirtmiştir. Seçkin beğeniler etrafında bireylerin yaşlandıkça daha fazla organize olduklarını ancak popüler beğeniler sözkonusu olduğunda yaşın, tam tersi bir etkisinin ortaya çıktığını belirtir. Yaşlılara göre gençlerin daha fazla popüler beğenilere eğilimli olduklarını saptamıştır. Sıradan beğeniler arasında yaşın kritik bir şekilde aktivite göstermediğini ister genç olsun isterse yaşlı, sıradan beğeniler etrafında yaşa bağlı olarak ayırım ortaya çıkmadığını, kuşaklararası sembolik çatışmanın daha çok popüler beğeniler ile seçkin beğeniler arasında ortaya çıktığını belirtmektedir.

Araştırmanın Amacı

Etik tüketim pratikleri, orta sınıf kategorisinin habitus ve kültürel sermayesini oluşturarak toplumsal ayrışma meydana getiren gündelik pratikler arasında yer alır. Bu pratikler ortasının kendi içindeki kültürel farklılıklara (meslek, etnisite, eğitim), cinsiyete ve yaşa bağlı olarak farklılaşmaktadır. Bu çalışmada yaş kategorisinin ortaya çıkardığı kültürel farklılıkları çalışmak amaçlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın yöntem kısmında öncelikle konu ile ilgili literatür kaynaklarına başvurulmuştur. İkinci aşamada ise İstanbul'da etnografik alan araştırması yöntemi benimsenmiş olup kartopu uygulamasına göre de kişiler seçilmiştir. Saha çalışmasından toplanan veriler niteliksel içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu yöntemle etik yemek yeme ve bedenini yeniden üretiminde, yaşa bağlı olarak hangi pratiklerin ortaya çıktığı tespit edilmektedir. Elde edilen pratikler kişilere ait olmak yerine alana ait, alanı tanımlayıcı pratikler olarak yorumlanmıştır.

Çalışmanın İstanbul'da yapılmasının nedeni, ele aldığımız eğitimli ve gelir düzeyi ortalama üzerinde olan ortasınıf kategorisinin daha fazla görünür hale geldiği bir kent olmasıdır. Balkan ve Rutz'un (2016) da işaret etmiş olduğu gibi, İstanbul yeni bir girişimci ruhla ortaya çıkan orta sınıfın kendini görünür hale getirdiği bir kenttir. Diğer yandan kentin toplumsal dinamiği içinde, öteden beri geleneklerle ve İslami dini kültürle toplumsal kimliğini kuran bir kesim ve Türkiye'nin batılılaşma sürecine paralel olarak ortaya çıkan seküler ya da modern düşünce ile kimliklenen toplumsal bir başka kesim daha vardır. Ayrıca mevcut bu iki farklı kesim arasında gidip gelen ara kategorilerin de olduğunu söyleyebiliriz.

Görüşme yapılan kişilerde yaşam tarzı farklılaşmasına dayanarak iki ana grup oluşturulmuştur. Bu gruplardan biri seküler diğeri

ise İslami yaşam tarzlarını esas alan gruptur. Bu iki ana gruptan İslami grupta 37 kişi, seküler grupta ise 55 kişi yer almaktadır. Bunlardan 25 kişi genç gruba, 30 kişi ise orta yaş grubuna aittir. Diğer grup İslami yaşam tarzına ait olanların sayısı, 26 kişi genç grup, 11 kişi ise orta yaş grubuna aittir.

İslami gruptan görüşme yaptığımız kişilerin mesleklerine baktığımızda bu meslekleri, akademisyen (14 kişi), İslami sermayeye ait medya kuruluşu çalışanı (14 Kişi), özel öğretmen (2 kişi), hastane idare personeli (2 kişi), doktor (2 kişi), eğitim koordinatörü (1 kişi) ve yüksek lisans öğrencilerinin (2 kişi) oluşturduğu görülmektedir. Seküler grupta görüşme yaptığımız kişilerin mesleklerine baktığımızda ise bu kişilerin mesleklerinin, mühendis (7 Kişi), emekli öğretmen (1 Kişi), gümrük-lojistik (2 Kişi), emekli bankacı (1 Kişi), şirket yöneticisi (7 Kişi), mimar (1 Kişi), doktor (6 Kişi), emlakçı (2 Kişi), akademisyen (9 Kişi), muhasebeci (2 Kişi), medya çalışanı (2 Kişi), kimyager-biyolog (3 Kişi), banka yöneticisi (2 Kişi), özel okul idarecisi (1 Kişi), öğretmen (3 Kişi), pazarlama ve halkla ilişkiler (3 Kişi), konservatuar öğrencisi (1kişi) ve emekliden (1 Kişi) oluştuğu görülmektedir.

Görüşülen kişilerin tespitinde İstanbul'da yaşıyor olması, eğitilmiş ve gelir düzeyi ortalamasının üzerinde olması (gelir seviyesi, 5000 TL ve üzeri) ve yaşam tarzını İslami ya da seküler olarak benimsemiş ölçütleri aranmıştır. Bu ölçütlere uyan 92 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Yapılan görüşmelerde, etik yemek yeme ve bedenlenmenin yeniden üretim pratiklerini ortaya çıkarmak için dört temel süreç ele alınarak yapılandırılmış sorular sorulmuştur. (A) Gıda satın alma süreciyle ilgili olarak: Gıda seçiminde neye bağlı olarak özen gösteriyor, hangi gıdaları satın alıyor, nereden satın alıyor, satın alınmayan gıdalar neler, gıda alışverişinde mevsime bağlı olma alışkanlığı, gıda satın alma davranış alışkanlıkları, gıda ürününde tüketicilere ait bilgilere dikkat edilmesi ve

tüketicilerin sorumluluk alışkanlıkları, tüketime bağlı olarak satın alma davranış alışkanlıkları. (B)Pişirme süreci ile ilgili olarak: Sağlıklı mutfak teknolojilerinin kullanımı alışkanlıkları, hangi yemekler pişiriliyor, pişirme sürecinde gıda tüketim alışkanlıkları, çevreyi koruyucu tüketim alışkanlıkları. (C)Beslenme süreci ile ilgili olarak: Hafta içi ve haftasonu sabah, öğle, akşam yemek yeme alışkanlıkları, beslenme alışkanlığının kurulmasında yenilmeyen ya da çok az yenilen yemekler, ne amaçla diyet programı uyguluyor, hangi diyet pratiği uygulanıyor. (D)Sosyalleşme ve boş zaman süreci ile ilgili olarak: Dışarıda tercih edilen restoranlar, evde misafir ağırlamak, İstanbul'daki yemek ile ilgili aktivitelere katılma alışkanlıkları.

Yukarıda belirtilen dört temel süreçte katılımcıların tercih pratiklerine bakılarak İstanbul'daki etik yemek yeme ve bedenlenme ile ilgili beğenilerin betimlenmesine geçilmiştir. Bu tanımlamanın yapılmasında hem Bourdieu'nün (1984) ve hem de Türkiye'de yapılmış çalışmaların ortaya çıkardığı beğeni kümeleri yol gösterici olmuştur. Yapılan bu çalışmalarda sınıfsal beğeniler genelde üç küme etrafında toplanmaktadır. Ortasınıfa ait olan beğeni kümelerinin, kültürel farklılıkları kapsayan, hepçil beğenilere doğru yönelim içinde oldukları, ancak aynı zamanda popüler formları da kullandıkları, öte yandan yukarıdaki saptamalar ışığında, yerel olanların da geleneksel olana daha yakın beğeniler yaptıkları saptanmıştır. Bu çerçeveden hareketle elde ettiğimiz pratikler yığınının düzenlenmesi yapılmıştır. Ortaya çıkan bu tercihler yığınının beğeni kümeleri olarak sınıflandırdığımızda, tercihlerin birbirleriyle bir araya geldiği ve farklı tercihlerin artık kurulmadığı da ortaya çıkmaktadır. Tercihlerin tekrar ettiğinin tespit edildiği andan itibaren görüşmelerin de kesilmesine karar verilmiş ve yeterli veri elde edildiği kanaatine ulaşılmıştır.

Buna göre İstanbul'daki etik yemek yeme ve bedene ilişkin ortaya çıkan pratikler farklı beğeni

gruplarına göre ayrıştırılmıştır: (1) Geleneksel olan beğeni içinde yer alan pratikleri, Türk gelenekleri ile uyumlu olan, aile, akraba, geleneksel kültürle bağlantılı olan pratikler olarak ele alabiliriz (örn: Yöresel gıdalar, sıcak-sulu geleneksel yemekler, yöresel fast food yemekler, akraba, eş ve dosttan gıda satın almak vb.). (2) İslami dini beğeni içinde yer alan pratikler, dini kurallara ve dini bilgilere bağlı olarak ele alınabilir (örn.: Helal kavramına bağlı olarak satın alınan gıda ürünleri, İslami peygamberin sözlerine bağlı kalarak yapılan gıda tüketimi ve beslenme şekilleri, İslami sermayeli gıda şirketlerinden yapılan satın almalar ve gidilen restoranlar vb.). (3) Popüler ya da meşru beğeni olarak ele aldığımız pratikleri, daha çok ticarileşmiş ya da endüstrileşmiş olan, kitlesel beğeniler içinde yer alanlar olarak belirlemek mümkündür (örn.: Markalı gıdalar, endüstriyel gıdalar, fast food tipi beslenme, marketlerden gıda satın alma, popüler restoranlarda yemek yeme vb.). Son olarak ise (4) kültürel ya da seçkin beğenileri tanımlayabiliriz. Bunlar, farklılık ya da ayırım kurmak çabası içinde olan, daha çok estetik kaygı güden ve kültürel olarak bilgi ve donanımla ya da özel organizasyonlarla ortaya konulmuş pratikler olarak da ele alınabilir (örn.: Egzotik ya da ithal gıda ürünleri satın almak, alternatif gıda satıcılarından satın almak, internet yoluyla gıda satın almak, küçük üreticiyi desteklemek, kooperatifler kurmak, işyeri organizasyonları yapmak, sivil toplum örgütlerine katılmak, bilgilenmek, alternatif beslenme pratikleri uygulamak, egzotik yemekleri denemek vb.).

Analiz sürecinde beğeni grupları olarak yapılandırdığımız gruplar, kültürel ve yaşa bağlı olarak ele alınmıştır. Kültürel olarak ele aldığımız gruplandırmanın Türkiye’de batılılaşma sürecine bağlı olarak ortaya çıkan İslami ve seküler olarak ortaya çıkan kültürel ayrışma olarak belirledik. Kültürel farklılaşma ile birlikte yaş da beğenilerin farklılaşmasında önemli bir değişken olduğu ortaya çıkmaktadır (Arun, 2015).

Buradan itibaren analiz süreci, öncelikle (a) İslami

ve seküler olarak yapılan gruplandırmayı, (b) bu iki grup arasında ortaya çıkan genç ve orta yaşın etik yemek yeme ve bedeninin yeniden üretiminde neyi tercih ettikleri ile ilgilidir.

Bulgular

1-Gıda satın alma süreci:

Etik gıda seçiminde öncelikli olarak öne çıkan temel kaygıya baktığımızda, İslami yaşam tarzı içindeki gençlerde dini inanç kaygısı ile birlikte çocuk sahibi olmanın öne çıktığını, buna karşılık olarak seküler yaşam tarzı içindekilerde ise sağlıklı ve çocuk sahibi olmak kaygılarının öne çıktığı görülmektedir.

İslami yaşam tarzındaki orta yaş bireylerde çocuk sahibi olmak, dini inanç ve sağlıklı olmak isteklerinin öne çıktığı, seküler yaşam tarzındaki bireylerde ise çocuk sahibi olmak ile sağlıklı kalmak kaygılarının öne çıktığı görülmektedir.

Hangi gıdaların satın alındığına baktığımızda, gençler ile orta yaşlı olanlar arasında bazı farklı pratiklerin olduğu görülmektedir. Özellikle İslami yaşam tarzı içindeki gençlerin dinsel kurallara uygun gıda seçimine yöneldikleri görülmektedir. Bu çerçevede helal et ve helal gıda ürünlerini satın alma kaygısı vardır. Seküler yaşam tarzı içinde olanların ise popüler beğeniler içinde oldukları görülmektedir. Markalı olan organik gıda ürünleri içinde özellikle şarküteri ürünleri tercih edilmektedir. Diğer yandan kültürel ya da seçkin beğenilerin de özellikle ithal gıdalara ilgi duyulması ile ortaya çıktığı görülmektedir. Her iki kesim de geleneksel beğenilere açıktırlar. Bunlar, salata, sebze ve meyve, zeytinyağı, tereyağı gibi geleneksel, yöresel ya da ev yapımı gıdalar da olabilmektedir. Özetle gençlerin etik gıda satın almaya yönelik ilgileri oldukça fazladır. Bu etik alan sağlıklı olmak açısından öne çıktığı gibi İslami kimlik kaygısı nedeniyle de önem taşımaktadır. Bununla birlikte gençlerin aşırı tüketim alışkanlıklarından da tamamen vazgeçemedikleri gözlemlenmektedir. Etik

gıda satın alma konusunda, özellikle seküler yaşam tarzı içindekilerin yeni ve radikal olanı denemekten kaçınmadıkları görülmektedir.

Orta yaş ve üzeri olanlar açısından etik gıdanın satın alınması sağlık açısından önemlidir. İslami yaşam tarzı içinde olanların dini açıdan öngörülen helal sertifikalı gıdaları satın alması özellikle et konusunda önemlidir. Diğer helal sertifikalı ürünlere yönelik ilginin gençlerdeki kadar olmadığı görülmektedir. Bunun yerine geleneksel beğeniler içinde oldukları ve doğal, yöresel gıda ürünlerine yöneldikleri gözlemlenmiştir. Seçkin beğenilere karşı muhafazakar tutumun orta yaşta kişiler için de sözkonusu olduğu görülmektedir. İthal gıda ürünlerine karşı çekimser yaklaşım vardır.

Seküler yaşam tarzı içindekilerin hem geleneksel hem de seçkin beğenilere yönelimleri bulunmaktadır. beğenilere açık oldukları görülmektedir. Süt, peynir, yoğurt, salatalar, sebzeler, balık, zeytin yağı, tereyağı gibi doğal ya da ev yapımı gıda ürünlerinin satın alınması öncelik taşımaktadır. Bunlarla birlikte popüler beğenilere de eğilimli oldukları gözlenmektedir. Bunlar içinde özellikle markalı organik gıdaların daha çok satın alındığı görülmektedir. Seküler yaşam tarzı içinde olanların seçkin beğenilere sahip oldukları ve ithal gıdalara yöneldikleri görülmektedir. Orta yaşta kişiler için sağlıklı olma kaygısı içinde etik gıda alışverişi önem taşımaktadır. Özellikle seküler yaşam tarzı içindekilerin, yaşla birlikte gelişen bilgiye ve refah seviyesine sahip olmaları nedeniyle yeni gıdaları deneme imkanları artmakta ve gıdalar konusunda sahip oldukları bilgi, doğru tercihler yapmalarına olanak vermektedir.

Gıda satın alma sürecinde gıdanın nereden satın alındığına baktığımızda, İslami yaşam tarzına sahip gençlerin dini beğenilere bağlı olarak ve dini kuralları gözeterek, helal gıda ürünlerinin satıldığı İslami kimlikli marketlere gitme, kasap ya da etini kendi kesmesi gibi pratiklere yöneldikleri

görülmektedir. Gençler açısından gıdanın temin edilmesinde önemli faktörlerden ilki, çalışıyor olmaları nedeniyle popüler beğeniler içinde olduklarıdır. Gençlerin en kolay erişilebilecek, güvenilir, İslami sermayeli ya da helal sertifikalı marketlere yöneldikleri görülmektedir. Ancak diğer bir durum da, hem dijital alanı kullanma becerileri hem de ailelerin sağladığı yöresel imkanlar sayesinde, popüler beğeni pratikleri içinde oldukları kadar geleneksel beğeni pratiklerini de benimsemeleri ve geliştirmeleridir.

Seküler yaşam tarzı içindeki gençler popüler bir tercih olarak Migros, Makro gibi marka marketlere ilgi göstermektedirler. Ayrıca etik amaca daha çok odaklanarak hepçil beğeni pratiklerini geliştirmekte, ekolojik çiftliklerden, sanal marketten ya da doğrudan üreticiden alışveriş yapmaktadırlar. Geleneksel beğeni pratikleri olarak, gıdanın semt pazarlarından, yöresel ürün satan dükkanlardan ya da yöresel tanıdıklardan temin edilmesi de tercih edilmektedir.

Orta yaşta olanların pratiklerine baktığımızda, İslami yaşam tarzına sahip olanların dini beğeni pratikleri olarak İslami kimlikli marketlerden alışveriş yaptıkları ancak popüler beğeniye uygun olan marka marketleri de tercih ettikleri görülmektedir. Bunun yanında geleneksel beğeni içinde tanıdık, akraba ilişkileri ile de gıda satın aldıkları görülmektedir.

Geleneksel beğeni pratikleri seküler yaşam tarzına sahip orta yaşta olanlar arasında da ortaya çıkmaktadır. Gençlerden farklı olarak geleneksel olan semt pazarları, manav, köylü pazarı gibi yerlerden alışveriş yapma pratiklerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Seküler yaşam tarzı içindekilerin popüler beğeni pratikleri olarak marka marketlerden alışveriş yaptıkları da görülmektedir. Diğer yandan alışveriş pratiklerinde internet kullanımının yaygın bir şekilde olmadığı fakat farklı alışveriş olanaklarına sahip oldukları görülmektedir. Bunlar içinde doğal ürün satan küçük dükkanlar ve tüketici

kooperatifleri gösterilebilir. Özetle, yaşla birlikte sosyal ilişkilerin ve bilginin ortaya çıkması alışveriş imkanları açısından da farklı seçeneklerin ortaya çıktığını göstermektedir. Bu süreçte hangi gıdaların satın alınmadığına baktığımızda, her iki yaşam tarzındaki gençler ile orta yaşta olanların pratiklerinde belirgin bir farklılık gözlenmemekle birlikte, orta yaşta olanların sağlık açısından daha dikkatli oldukları görülmektedir. Sağlıklı beslenme etiğine bağlı olarak, geleneksel beğeni içinde yer alan gıdalardan özellikle şeker, beyaz ekmek ya da makarna gibi sağlığa zararlı olduğu kabul edilen gıdaların satın alınmadığı görülmektedir. Bunların yanısıra popüler beğeni içinde yer alan ve sağlıksız olduğu tespit edilen tavuk, mısır, dondurulmuş gıdalar ve katkı maddeli endüstriyel gıda ürünlerinin de satın alınmadığı görülmektedir. Bu konuda özellikle İslami yaşam tarzı içinde olan gençlerin dini beğeni pratikleri olarak dikkat ettiği gıdaların başında, dinen yasaklanmış olan domuz eti, domuz eti ile yapılmış gıda ürünleri, çikolatalar, asitli içecekler, dondurulmuş gıdalar yer almaktadır ve bu ürünler satın alınmamaktadır. Gençlerin bu konuda daha fazla duyarlı olmalarının, İslami kimlik edinme açısından önemli bir pratik olarak ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Bununla birlikte seküler yaşam tarzı içindeki gençlerin, şarküteri ürünleri konusunda orta yaşta olanlar kadar hassas olmadıkları gözlenmektedir.

Etik amaçlı gıda satın alma sürecinde önemli bir nokta da, gıdanın mevsiminde tüketilmesidir. Bu anlayışla her iki yaşam tarzında olan gençler ve orta yaşta olanların geleneksel beğeni olarak gıdanın mevsiminde tüketilmesi pratiğine duyarlı oldukları gözlenmektedir. Bununla birlikte gençlerin mevsiminde olmayan bazı gıdaların tüketimine yöneldikleri görülmektedir.

İslami yaşam tarzı içindeki gençler için gıda satın alma sürecinde satın alma davranış alışkanlıkları, dini beğeniye bağlı olarak, devamlı aynı yerden İslami sermaye sahibi bir marketten, ürün satın almak ya da helal sertifikalı gıda ürünlerini satın

almaktır. Geleneksel beğeniye uygun olarak da, satıcı ile yakın diyalog kurarak olmaktadır. Seküler yaşam tarzı içindeki gençlerin tercihleri ise, popüler beğeniye uygun olarak hep aynı yerden satın almak tercihi yapılırken burası marka marketler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ya da güvenilir bir marka olması ürünün tercih nedeni olabilmektedir. Geleneksel beğeniye uygun olarak da satıcı ile yakın diyalog kurmak önem taşımaktadır.

İslami yaşam tarzına sahip orta yaş bireyler için de benzer satın alma davranış pratiklerinin var olduğu görülmektedir. Ancak seküler yaşam tarzına sahip olanlar için hep aynı yerden, güvenilir bir marketten satın alma pratiği, popüler beğeni pratiği içinde yer almaktadır. Diğer yandan geleneksel beğeni pratiği olarak, satıcı ile yakın diyalog kurmanın ve gıdayı markasına güvenerek satın alma pratiklerinin yaş ve bilgi edinme ile ilişkili olduğunu söyleyebiliriz.

Etik tüketim alışkanlıkları ile ilgili olarak ortaya çıkan önemli bir pratik de, gıda ürününde tüketicilere ait bilgilere dikkat edilmesi ve tüketicilerin sorumluluk alışkanlıklarıdır. İslami ya da seküler yaşam tarzı farklılaşması olmadan gençlerin, popüler beğeni pratiği olarak gıdanın son kullanım tarihine bakma, ambalajın görselliğine dikkat etme, katkı içeriklerinin bilgisini edinme alışkanlığı içinde oldukları görülmektedir.

Yaşam tarzı farklılaşması olmaksızın orta yaşta olanların gençlerle birlikte popüler beğeni pratiklerini geliştirdikleri görülmekle birlikte farklı pratikler de ortaya çıkarmaktadırlar. Bunlar arasında ürünün paketleniş şekline dikkat etmek, üretici bilgilerine bakmak, tüketici yasal haklarını aramak, sorgulamak, gıda ürününün korunma koşullarına dikkat etmek pratikleri gösterilebilir. Tüketici bilgileri açısından gençlerin etik bilgileri okuma alışkanlıklarının olduğunu söylemekle birlikte orta yaşta olanların bu pratiklerin yanında daha seçici olarak bilgilendirme pratiklerine

yöneldikleri görülmektedir.

Etik amaçlı gıda satın alma sürecinde, tüketime bağlı olarak satın alma davranış alışkanlığı da önem taşır. Bu alışkanlıklardan ilki, popüler tüketim pratiklerinin diğeri de sürdürülebilir tüketim pratiklerinin benimsenmesidir. İslami yaşam tarzı içindeki gençlerin, dini açıdan israf kavramıyla ilgili olarak, sürdürülebilir tüketim anlayışı içinde, ihtiyaca göre satın alıp taze tüketmek pratiklerinin daha fazla benimsendiği görülmektedir. Seküler yaşam tarzı içindeki gençlerin ise popüler beğeni anlayışı içinde, fazla gıda tüketimine yönelme ve yeni buzdolabı teknolojileri sayesinde gıdayı depolama pratiklerini geliştirdikleri görülmektedir. Bu gıdalar ister geleneksel olarak salata amaçlı isterse seçkin olarak ithal ürün ya da yöresel ürün olsun farketmemektedir. Fazla gıda tüketme pratiği ortaya çıkmaktadır. Bu konuda orta yaşta olanların da izledikleri sürdürülebilir tüketim pratikleri olmakla birlikte popüler beğeni pratiklerine de yöneldikleri, ihtiyaçtan fazla satın alıp buzdolabında depolamak pratiğini geliştirdikleri görülmektedir.

2-Pişirme süreci

Pişirme sürecinde ortaya çıkan etik pratikler, sağlıklı mutfak teknolojilerinin kullanılması, hangi yemeklerin pişirildiği, gıda tüketim pratiklerinin ve çevreyi koruyucu tüketim alışkanlıklarının neler olduğu ile ilgilidir.

Pişirme teknolojilerini kullanma pratiklerinin gençler açısından popüler beğeni anlayışı içinde ortaya çıktığı görülmektedir. Seramik tencereler, granitler, buharlı tencereler, kızartma makinaları, pilav ya da çorba, yoğurt makinaları veya saklama kapları gibi yeni teknolojileri kullanma ve deneme isteklerinin daha yoğun olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Kullanılan yeni ve popüler teknolojilerin yanısıra fırın ve düdüklü tencere gibi geleneksel beğeniye uygun pişirme teknolojilerinin de kullanıldığı görülmektedir.

Orta yaş ve üzeri olanların teknolojiyi kullanma

pratiklerine baktığımızda, popüler beğeniye uygun olan, vok tava, mikrodalga fırın, döküm tencere, buharlı tencere gibi teknolojileri denemek ve kullanma pratikleri görülmekle birlikte gençlerin tercih ettiği pilav, çorba veya yoğurt yapımında kullanılan makinaların ya da saklama kaplarının çok yoğun olarak tercih edilmediği ve geleneksel olan teknolojilerden vazgeçilmediği görülmektedir. Buna uygun olarak fırın, düdüklü tencere ya da çelik kaplar daha yoğun şekilde kullanılmaktadır.

Pişirme pratikleri ile ilgili olarak İslami yaşam tarzındaki gençlerin geleneksel beğenilere uygun sıcak ve sulu, tencere yemeklerini, zeytinyağlı yemekleri, tatlıları pişirme pratikleri öne çıkarken popüler beğeni içinde, fast food tipi yemek pişirme, az pişmiş, çiğ ya da sote yemek pratikleri geliştirdikleri görülmektedir. Diğer taraftan, seçkin beğenilere karşı örneğin dünya mutfağı yemeklerinin pişirilmesine çok fazla ilgi duyulmamakta ancak yöresel yemek ya da deneysel pişirilmiş yemekler görülmektedir. Seküler yaşam tarzı içindeki gençlerin ise popüler beğeni anlayışı içinde, ızgara yemeklerine yöneldikleri görülmektedir. Geleneksel bir biçimde zeytin yağlı sebze yemekleri, sıcak ve sulu, tencere yemekleri ve az pişmiş yemek pişirme pratiklerinin de olduğu görülmektedir. Seçkin beğeniler içinde şekersiz tatlılar, dünya mutfağından ve deneysel pişirilmiş yemeklerin yer aldığı görülmektedir.

İslami yaşam tarzı içindeki orta yaşta olanlar geleneksel beğeniye uygun olarak, zeytinyağlı ve sıcak, sulu yemekleri pişirmeyi tercih etmektedirler. Seküler yaşam tarzı içindekiler geleneksel beğeniye göre zeytinyağlı sebze yemeklerini, popüler beğeniye göre ise az pişmiş, çiğ sebze yemekleri pişirmeyi ve ızgara ile salataları tercih etmektedirler. Seçkin beğeniye göre ise, dünya mutfağı, baharatlı sebze yemekleri, vegeteryan yemekler, yemek sosları, şekersiz tatlıları ve etnik yemekleri pişirme pratiklerinin var olduğu görülmektedir.

Piştirme sürecinde gıda tüketim pratiklerinin ne şekilde ortaya çıktığına baktığımızda, İslami hayat tarzı içindeki gençlerin dini beğeniye uygun olarak gıda tüketiminde artık gıda bırakmamak konusuna dikkat ettikleri görülmektedir. Bu durum özellikle, muhafazakar gençlerin dini kimlik edinmesi ile bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer bir pratik ise geleneksel beğeniye uygun olarak artan gıdaların buzdolabına konulması ya da bir başkasına verilmesi yoluyla fazla gıda tüketimi ve gıda artığını değerlendirme yoluna gitmeleridir. Ayrıca evde yoğurt, salça vb. şekilde yapılan gıda üretim pratikleri olduğu gibi gençler açısından, gıda üretimini geleneksel olarak ailenin yapması ve gençlerin de bu üretimden yararlandırılması durumu ortaya çıkmaktadır. Popüler beğeni olarak gıdanın çöpe atılması pratiği de görülmektedir. Seküler yaşam tarzındaki gençlerin hepçil beğenilere uygun olarak evde gıda üretimi pratiklerine ilgi gösterdikleri, geleneksel beğeniye uygun olarak artık gıdalarını bir başkasına ya da bir hayvana vererek değerlendirdikleri görülmektedir.

Diğer yandan orta yaşta olanlar açısından özellikle İslami yaşam tarzındakiler için yine dini beğeni olarak gıdanın israf edilmemesi önem taşımaktadır. Bunun için tüketilmeyen gıdaların bir başkasına verilmesi, değerlendirilmesi gibi geleneksel beğeni pratikleri geliştirilmiştir. Ayrıca evde gıda üretimi, gıda yetiştirilmesi gibi geleneksel uygulamaların yapıldığı da görülmektedir. Seküler yaşam tarzındaki orta yaşta olanlar, gıdanın israf edilmemesine önem verirken bunu dinsel bir pratik olarak yapmaktan öte seçkin bir beğeni olarak, sürdürülebilir bir pratik olarak ele almaktadırlar. Aynı zamanda geleneksel beğeniye uygun olarak bahçe ve tarla ekimi gibi gıda yetiştirme pratiklerine yöneldikleri de görülmektedir.

Özetle gençlerin evde gıda üretimi yapımına, ortayaşta olanların ise gıda yetiştirmeye yönelik ilgilerinin olduğu gözlenmektedir. Bu durumun da, teknoloji ve tüketim kültürü ile gençlerin

daha fazla ilgili oldukları, üretim konusu ile de kültürel alana olan ilginin orta yaştaki bireyler arasında daha fazla olduğu söyleyebiliriz.

Sağlıklı piştirme sürecinin ortaya çıkardığı pratiklerden biri de çevreyi koruyucu tüketim alışkanlıklarıyla ilgilidir. Bu konuda her iki yaşam tarzındaki gençlerin popüler beğeniye uygun olarak, çöplerin ayrıştırılması, yağ atıklarının depolanması, plastik kullanmamak ve pil atıklarını ayırma pratiklerine yöneldikleri görülmektedir. Orta yaşta olanların ise popüler beğeniye uygun olarak bu pratikleri gerçekleştirmekle birlikte, seçkin beğeniler içinde farklı pratiklere yöneldikleri de görülmektedir. Çevre konusunda özellikle geri dönüşüme yönelik olarak, belediyelerin uygulamalarına katılma talebinde bulunmak, kağıt atıklarını ayırmak, yasal olarak tüketici haklarına sahip çıkmak, çevrede gübre üretimi için gıda atıklarından kompost yapmak, kimyasal atıkların kullanımına dikkat etmek gibi pratikler de ortaya çıkarmaktadırlar.

3-Beslenme süreci

Bu sürece ilişkin pratikler, beslenme alışkanlıkları, yenilmeyen ya da çok az yenilen yemeklerin neler olduğu ve buna bağlı olarak bedene yönelik diyet yapma ile ortaya çıkmaktadır.

Beslenme alışkanlıkları ile ilgili pratiklere baktığımızda İslami yaşam tarzındaki gençlerin geleneksel beğeniye uygun olarak klasik sabah kahvaltısı yaptıkları görülmektedir. Dini bir tercih olarak yemek öğünlerinin iki defa yapılması sebebiyle öğle yemeklerinin yenilmediği gözlenmekle beraber, popüler bir tercih olarak şirket yemeklerinin de tercih edilmesi sözkonusudur. Bunun yanı sıra çok fazla olmamakla birlikte salata, yoğurt gibi çeşitli gıdalar da tercih edilmektedir. Akşam yemeklerine baktığımızda ise geleneksel beğeniye uygun olarak tencere yemeklerinin ağırlıklı olarak tercih edildiği görülmektedir.

Seküler yaşam tarzı içindekilerin geleneksel

beğeniye uygun olarak klasik kahvaltının yanısıra popüler beğeniye uygun fast food tipi, müsli ilaveli kahvaltının ya da seçkin eğilimlere uygun olarak farklı kahvaltı pratikleri de ortaya çıkmaktadır. Bunlara, yeşillik ile birlikte kahvaltı yapmak, çiğ sebze kahvaltısı ve yulaf ezmesi gösterilebilir. Öğle yemeklerinde popüler olarak, şirket yemekleri tercih edilmekle birlikte çiğ sebze, salata, tek çeşit ızgara ve zeytinyağlı yemekler, akşam yemeklerinde ise salata vb. hafif yemekler ağırlıklı olarak tercih edilmektedir. Bir diğer pratik ise tek çeşit ızgara veya sebze yemeklerinin yenilmesidir.

İslami yaşam tarzını benimsemiş orta yaş katılımcılar, sabah kahvaltısı için geleneksel beğeniler içinde yeralan klasik Türk kahvaltısını tercih etmektedirler. Öğle yemekleri ise yine dini bir tercih olarak günde iki öğün yeme alışkanlığını devam ettirenler vardır. Akşam yemeği ise popüler beğeniye uygun olarak salata ya da tek çeşit ızgara yemek tercih edilmektedir.

Seküler yaşam tarzı içinde olanların ise sabah kahvaltısında, geleneksel beğenilere uygun olarak klasik Türk kahvaltısı tercih ettikleri bununla birlikte seçkin beğenilere uygun olarak çeşitlendirilmiş olan kahvaltı seçeneklerine de yönelmeleri sözkonusudur. Yeşillik ağırlıklı kahvaltı, müsli, yulaf ezmesi seçenekleri tercih edilmektedir. Öğle yemeği olarak şirket yemekleri tercih edilmekle birlikte salata ile beslenme ya da tek çeşit sebze ile beslenme pratikleri de tercih edilmektedir. Akşam yemeğinde ise salata tipi yemek, tek çeşit et, tavuk, balık ve tek çeşit baklagil yemekleri ile beslenme pratiklerinin olduğu görülmektedir. Bu yaştakiler açısından ara öğünlerin de önemli ol-duğu görülmektedir.

Sağlıklı yemek etiğine bağlı kalacak biçimde yenilmeyen ya da çok az yenilen yemek pratiklerinin neler olduğuna baktığımızda, İslami yaşam tarzı içindeki gençlerin geleneksel beğeniye uygun olan hamur işlerini, kızartmaları, yağlı ve tatlı yemekleri, hayvani gıdaları, popüler

beğeniye uygun olan fast food tipi yemekleri tercih etmedikleri görülmektedir. Bunların dışında, dini beğenilere uygun olarak helal et kaygısı nedeniyle fast food tipi yemekler tercih edilmemektedir. Seçkin beğeniye uygun olan dünya yemeklerinin de tercih edilmediği görülmektedir. Seküler yaşam tarzı içindeki gençlerin ise geleneksel beğeniye uygun olan yağlı, çok pişmiş, tatlı, kızartma gibi yemekleri tercih etmedikleri görülmektedir. Popüler beğeniye uygun olan fast-food tipi yemeklerin de tercih edilmediği görülmektedir.

İslami yaşam tarzı içindeki orta yaşta olanlar, geleneksel ve popüler beğeni içindeki yağlı, tatlı ve kızartma tipi yemekler ile fast food tipi yemekleri tercih etmemektedirler. Gençlerde olduğu gibi, seçkin beğeni içinde olan dünya yemeklerine karşı da çekincelidirler. Seküler hayat tarzı içindeki orta yaşta bireyler açısından, geleneksel ve popüler beğenilere uygun yağlı ve tatlı yemekler tercih edilmezken et yemeklerinin, hayvani gıdaların ve sakatat yemeklerinin de tercih edilmediği görülmektedir.

Beslenme sürecinde hem gençlerin hem de orta yaşta olanların belli bir diyet programlarının olduğu görülmektedir. İslami yaşam tarzı içindeki gençlerin hem dini inancı gereği hem de estetik kaygılar ile diyet yaptıkları, seküler yaşam tarzı içindekilerin ise estetik ve sağlık kaygıları gibi nedenlerle diyet yaptıkları görülmektedir. İslami yaşam tarzındaki orta yaşta olanların, dini inançları gereği ve sağlıklı olmak ile ilgili kaygılarının önemli oldukları görülmektedir. Seküler yaşam tarzı içinde olanlar açısından öncelikle estetik kaygı ve sağlık kaygısı ortaya çıkmaktadır.

Bu konuda hangi diyet pratiği gerçekleştirildiğine baktığımızda İslami yaşam tarzı içindeki gençlerin, dini beğenilere uygun olarak bedensel pratikler uyguladıkları görülmektedir. Dini beğeniye uygun olarak, yasak olan gıdaları yemedikleri, dini inançları gereği belli günlerde oruç tuttıkları, et ve sebze ağırlıklı beslenme diyeti uyguladıkları

görülmektedir. Seküler yaşam içindeki gençler ise popüler diyet pratiklerine yönelerek kalori hesabı yapmakta, et ve sebze ağırlıklı beslenme diyetleri ya da Akdeniz diyetini uygulamaktadır. Bunların dışında seçkin beğenilere uygun olarak salata ağırlıklı çiğ beslenme ve alkali beslenme gibi farklı diyetlere de başvurmaktadır.

Bu durum İslami yaşam tarzındaki orta yaşta olanlar için de geçerlidir. Dini beğenilere uygun olarak gençlerin tercihlerine benzer pratikler geliştirmelerinin yanında popüler olan Akdeniz diyetine de yöneldikleri, geleneksel olan et ve sebze ağırlıklı beslenme diyetini uyguladıkları da görülmektedir. Seküler yaşam tarzında içindeki orta yaşta olanlar açısından popüler beğeniye uygun olan Akdeniz diyeti önem taşımaktadır. Bunun dışında seçkin beğenilere uygun olarak farklı diyet biçimleri de görülmektedir: Alkali diyet, makrobiyotik beslenme, yoga diyeti, vegan beslenme, sağlık destek kürleri tercih edilen diyetler arasındadır. Geleneksel olarak et ve sebze ağırlıklı beslenme diyeti de takip edilmektedir. Özetle beslenme konusunda gençlerin beslenme ve diyet programını daha ciddi olarak uyguladıkları ve dini kimliğin de bu çerçevede yeniden tanımlandığı görülmektedir. Diyetle ilgili tüketim uygulamalarının artmasının da bu beslenme biçimini takip etmede önemli olduğu söylenebilir. Orta yaş için sağlıklı beslenmenin önemi ortaya çıkmakla birlikte gençlerden farklı pratikler gözlenmemektedir.

4-Etik yemekle ilgili sosyalleşme ve boş zamana ait pratikler

Sosyalleşme ve boş zamanla ilişkili olarak, dışarıda yemek yemek, evde misafir ağırlamak, İstanbul'da sağlıklı yemek etiği ile ilgili aktivitelere katılmak ve bu konuda medya kullanımına ilişkindir.

Dışarıda yemek yemekle ilgili tercihlere baktığımızda İslami yaşam tarzındaki gençler, dini beğenilere uygun olarak, helal et restoranları, İslami kimlikli restoranlar ve helal fast food gibi

yerleri tercih ederken, geleneksel olarak ise kebabçılar, içkisiz geleneksel Türk yemekleri restoranları ya da geleneksel Türk yemeklerini tercih etmektedirler. Popüler beğenilere uygun olarak Türk fast food (Döner, pide vb.) ya da balık restoranları tercih edilmektedir. Seçkin beğenilere uygun olarak dünya mutfaklarına olan ilgi farklı islam ülkelerinin mutfaklarına ilgi şeklindedir. Ayrıca etnik mutfaklar, steakhouse ve et restoranları da ilgi çekmektedir. Seküler yaşam tarzı içindeki gençlerin tercihleri ise geleneksel beğeniye uygun olarak kebabçılar, geleneksel Türk yemekleri olmaktadır. Popüler beğeniye uygun olarak ise, sağlıklı hamburger, balık restoranlar, salata çiğ beslenme, sokak yemekleri vb. daha fazla tercih edilmektedir. Seçkin beğenilere uygun olarak, şef ağırlıklı steakhouse restoranlar, dünya mutfakları, içkili kafeler ilgi çekmektedir. Gençlerin tercihleri arasında öne çıkan bir başka yerin ise çocuklarını bırakabilecekleri oyun bahçeleri bulunan alışveriş mekanları ve restoranlardır.

İslami yaşam tarzı içindeki orta yaşta olanlar gençler gibi dini beğeniye uygun olan, İslami kültür özelliğini taşıyan restoranları tercih etmektedirler. Geleneksel olarak kebabçı ve geleneksel Türk yemekleri de tercih edilmektedir. Popüler beğeniye uygun olarak Türk fast food yemekler tercih edilmekte, hepçil beğenilere uygun mutfaklara ilgi duyulmamaktadır.

Seküler yaşam tarzı içindeki orta yaşta olanlara baktığımızda, geleneksel olarak kebabçıların, meyhane tarzı yerlerin ya da geleneksel Türk yemeklerinin tercih edildiği görülmektedir. Popüler beğeniye uygun olarak ise balık restoranları, sağlıklı fast food tipi yemekleri tercih edilmekte, seçkin eğilimlere uygun olarak çeşitlilik artmaktadır. Dünya mutfaklarına, etnik restoranlara, kültürel deneyim sağlayan mutfaklara ve vejeteryan restoranlarına ilgi duyulmaktadır. Bu grubun öne çıkan özelliklerinin yeni moda olan restoranları takip etmek yerine daha özel gurme denilen tatları ya

da farklı mutfakları denemek isteğinin olduğu gözlemlenmektedir.

İstanbul'da yapılan yemekle ilgili aktiviteleri takip etme ve bu aktivitelere katılma pratiklerinin neler olduğuna baktığımızda İslami yaşam tarzı içindeki gençlerin dini beğeniye uygun olarak İ.B.B.(İstanbul Büyükşehir Belediyesi) yemek eğitimatölyelerine katıldıkları, İ.B.B. İslami usullere göre yapılmış spor tesislerinden yararlandıkları, İ.B.B.'nin organize ettiği yemek etkinliklerine katıldıkları görülmektedir. Geleneksel beğenilere uygun şekilde, İstanbul'da geleneksel mutfakların yemeklerini denedikleri, yöresel etkinliklere katıldıkları görülmektedir. Popüler beğenilere uygun olarak ise yemek mekanlarını arayıp takip ettikleri, AVM'lerin gerçekleştirdiği etkinliklere katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte sivil toplum örgütlerinin gıda ile ilgili aktivitelerini kısmen izlemekle birlikte katılmadıkları da görülmektedir.

Seküler yaşam tarzı içindeki gençlere baktığımızda, popüler beğeni olarak yemek mekanlarını takip ettikleri, AVM'lerin etkinliklerini izledikleri, yemek ve eğlence etkinliklerine katıldıkları görülmektedir. Seçkin beğenilere uygun olarak özel yemek eğitimlerine katıldıkları, gıda ile ilgili olan sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerinden haberdar olup bu etkinliklere katıldıkları görülmektedir.

İslami yaşam tarzı içindeki orta yaşta olanların popüler beğeniye uygun olarak yemek eğlence etkinliklerinden haberdar olup katıldıkları, seçkin beğenilere uygun olarak, gıda ile ilgili söyleşi ve panellere katılıp bilgi edindikleri, sivil toplum hareketlerinden haberdar oldukları ve İstanbul'daki otantik geleneksel mutfakları denedikleri görülmektedir.

Seküler yaşam tarzı içindeki orta yaşta olanların popüler beğeniye uygun olarak yemek eğlence etkinliklerinden haberdar oldukları ve İstanbul'daki yemek mekanlarını takip ettikleri

görülmektedir. Seçkin beğenilere göre ise gıda ile ilgili sivil toplum etkinliklerinden haberdar olup katıldıkları, geleneksel otantik mutfakları denedikleri ya da İstanbul çevresinde boş zaman faaliyeti olarak tarımla uğraştığı görülmektedir.

Sonuçlar

İstanbul'daki İslami ve seküler yaşam tarzı içindeki gençler ve orta yaşta olanların etik yemek yeme ve bedensel yeniden üretim pratikleri ile ilgili olan verilerden elde ettiğimiz sonuçlar bu konudaki eğilimleri gözleme fırsatını vermektedir.

Gıda satın alma konusunda gençlerin eğilimlerinin, dini ve geleneksel amaçlı tercihlerinin, muhafazakarlaşma eğilimi içinde olduklarını, yükselen İslami değerleri benimseme ve kimlik ediniminin sözkonusu olduğunu ve etik yemeksüreci ile bu kimliği birlikte yorumladıklarını söyleyebiliriz. Bunun yanısıra popüler tercihler ise piyasanın sunduğu ekolojik tüketim kültürüne yönelik olarak ortaya çıkmaktadır. Kültürel/seçkin tercihlerin ise iktidarın tüketim politikalarına karşı sürdürülebilir ve çevreci bir tüketim anlayışı halinde yeni bir kimlik olarak benimsenmesi ile ortaya çıktığını ve etik yemek tüketimine doğru yöneldiğini söyleyebiliriz.

Orta yaşta kilerin etik gıda tüketimi tercihlerinde, geleneksel ve dini pratikler varolan muhafazakar değerlerden vazgeçmemek anlamına gelmektedir. Bu anlamda etik pratiklerin pek çoğu aslında geleneksel yaşam tarzı içinde de varolan pratiklerdir. Diğer yandan popüler yolları tercih ederek yapılan tercihlerin, gençlerde olduğu gibi artan refah düzeyi ile birlikte hem sağlıklı olmak amacıyla hem de yeni moda gıda ürünlerini takip etmek, denemek, tatmak isteği olarak etik gıda tüketimi yapılmaktadır. Kültürel/seçkin yollarla yapılan etik pratikler ise yaşla birlikte ortaya çıkan zamanın değerlendirilmesi, yeni uğraşlar edinilmesi ve toplumsal farkındalık oluşturmak amaçlı olarak da ortaya çıkmaktadır.

Pişirme sürecinde gençlerin sağlıklı yemek

etiği pratiklerinin yine farklı eğilimler ile ortaya çıktığı görülmektedir. Yeni yemek çeşitlerinin ve pişirme biçimleri ve teknolojilerinin giderek piyasa tarafından sunulması, medyada yer alması karşısında gençlerin popüler tercihlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Yemeklere yönelik ilgi sadece etik gıdalara olmayıp farklı yemeklere de yönelmektedir. Diğer yandan gençlerin etik gıdaların pişirme bilgisini popüler pratiklerle elde etmelerinin bir nedeni de medya pratiklerinin gelişmiş olmasıdır. Bu sayede gençler hem yeni yemeklerin pişirme bilgilerini edinebilmekte hem de muhafazakar etiğin bilgisine kolayca erişebilmektedirler. Pişirme pratikleri açısından geleneksel tercihler yapmalarının açıklaması olarak aile ile bağlarının henüz kopmamış olması gösterilebilir. Kültürel/seçkin tercihlere yönelen gençler, etik gıda tüketiminde özellikle çevrenin korunmasına yönelik bilinçli pratikler ortaya çıkarmaktadırlar. Bunun nedeninin yukarıda belirttiğimiz gibi çevreci bir tüketim anlayışını kendilerine kimlik olarak almalarıdır.

Orta yaşta olanların pişirme pratiklerinin, popüler pratikler olarak tercih edilmesinde piyasanın öne çıkardığı yeni yemek kültürüne ilgi duyuyor olmaları kadar sağlıklı olma kaygılarının da öne çıktığı söylenebilir. Geleneksel pratiklerin de tercih ediliyor olmasının yaşla birlikte yeniden değerlendirilen geleneksel pratiklerin terkedilmediğini ya da muhafazakar olma isteği nedeniyle de bu pratiklerin tercih edildiğini söylemek mümkündür. Diğer yandan kültürel/seçkin tercihlerin ortaya çıkmasında yaşla birlikte ortaya çıkan boş zamanın pişirme sürecindeki pratikleri arttırdığını ve bir hobiye dönüştürdüğünü de söylemek mümkündür. Bu nedenle etik gıdaya yönelmenin önemli hale geldiği görülmektedir.

Beslenme konusunda gençlerin izledikleri pratiklerin kültürel amaçlı pratikler olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Sağlıklı gıdaya ilginin ortaya çıkması, yeni gıdaları deneme isteklerinin öne çıkması ile etik beslenmeye

ilgi kurulmaktadır. Gençlerin dini pratiklere yönelerek etik beslenmeye yöneldikleri ancak yine muhafazakarlaşmanın da ortaya çıktığı görülmektedir. Popüler amaçlı pratiklerin gerçekleştirilmesinde, bedene yönelik estetik kaygıların önemli rolünün olduğu görülmektedir. Geleneksel pratiklere bağlı olarak özellikle popüler hale gelen sağlıklı geleneksel uygulamaların yeniden keşfedilerek uygulandığı görülmektedir.

Orta yaşlılar açısından kültürel/seçkin pratiklerin gerçekleştirilmesi sağlıklı beslenme pratikleri olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanısıra popüler pratikler ile piyasanın yönlendirdiği sağlıklı bir bedene kavuşma isteği de ortaya çıkmaktadır. Öte yandan dini uygulamalar etik beslenme aracılığı ile de devam etmektedir. Sağlıklı beslenme için popüler hale gelen sağlıklı geleneksel uygulamaların yapıldığı görülmektedir.

Etik yemekle ilgili sosyalleşme ve boş zamana ait pratiklere baktığımızda gençlerin geleneksel, popüler ya da kültürel/seçkin tercihleri özellikle yeni yemek ve lezzetlerini keşfetme, sosyalleşme ve eğlenme isteğine yönelik olarak ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Bununla birlikte dini olarak ortaya çıkan pratikler, dini kimliğin, muhafazakar etiğin yeniden üretilmesine olanak tanımaktadır.

Bu konuda orta yaşta olanların etik gıdaya yönelik geleneksel, popüler ya da kültürel/seçkin tercihleri ise yine yeni yemekleri tatma isteklerinden kaynaklı olduğu kadar kültürel seçkin olmak ve hobi geliştirmek amacıyla da ortaya çıkmaktadır.

Yazarın Notu

Bu çalışma, 2014-2016 tarihleri arasında yapılan TÜBİTAK 3001 kapsamında yer alan 114K079 no'lu proje olan "Katılımcı Yurttaş Kimliğinin Kurulması Ekseninde Yemek Yeme ve Bedenin Yeniden Üretim Pratikleri: İstanbul'da Etnografik Bir Alan Çalışması" başlıklı çalışmaya dayanmaktadır.

Kaynakça

- Arun, Ö. (2015). "Türkiye Televizyonunda İzleyici Beğenilerinin Analizi", *Toplum ve Bilim*, 133, 247-281.
- Arun, Ö. (2009). "Yaşlı Bireyin Türkiye Serüveni: Türkiye'de Yaşlı Bireyler arasında Kültürel sermaye Dağılımı", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 77-100.
- Arun, Ö. (2010). *Türkiye'de Televizyon Alanının Sosyal Yapısı ve Televizyon Alanında Kültürel Tüketim Pratikleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi, Konya.
- Arun, Ö. (2012). "Cultivated Citizen? Cultural Capital, Class, Gender and Generations in Contemporary Turkey." *Metu Studies in Development*, 39(3), 283-302.
- Arun, Ö. (2014) "İnce Zevkler –Olağan beğeniler: Çağdaş Türkiye'de Kültürel Eşitsizliğin yansımaları" *Cogito*, 76, 167-191.
- Ayata, S. (2002). " The New Middle Class and the Joys of Suburbia", Kandiyoti, D. ve Saktanber, A. (ed.) *Frangment of Culture : The Everyday of Modern Turkey*, New Brunswick, NJ: Rutgers University Press. ss.25-73.
- Bali, R. (2002), *Tarz-ı hayattan Life Style'a: Yeni Seçkinler ,Yeni mekanlar, yeni Yaşamlar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Balkan, E. & Rutz, H. (2016) *Sınıfın Yeniden Üretimi*, İstanbul: h2o kitap.
- Bennett, T., Savage, M., Silva E., Warde, A. Gayo-Cal, M. & Wright, D. (2009). *Culture, Class, Distinction*, London: Routledge.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critics of the Judgment of Taste*. Cambridge, MA: Harvard University Press. (Turkish edition: 2015)
- Butler, T. & Savage, M. (1995). *Social Change and Middle Classes*, London: UCL Press
- Gabriel, Y. & Lang, T. (2006). *The Unmanageable Consumer*, Sage Publications, London.
- Göle, N. (1997). "The Quest for the Islamic self within the context of Modernity", S. Bozdağ & R. Kasaba (ed.) *Rethinking Modernity and National Identity in Turkey*, Seattle: University of Washington Press.
- Johnson, S., Szabo, M., Rodney, A. (2011). "Good Food, Good People: Understanding the Cultural Repertoire of Ethical Eating", *Journal of Consumer Culture*, 11 (3), pp.293-318.
- Johnston, J. & Bauman, S. (2010). *Foodies: Democracy and Distinction in The Gourmet Foodscape*. New York, NY: Routledge.
- Johnstone, J., (2008). "The citizen-consumer hybrid: ideological tensions and the case of whole foods market", *Theory of Society*, 37(3), 229-270.
- Kandiyoti, D. (1997), " Gendering the Modern: On Missing Dimension in the Study of Turkish Modernity", S. Bozdağ & R. Kasaba (ed.) *Rethinking Modernity and National Identity in Turkey*, Seattle: University of Washington Press.
- Karadağ, M. (2009). "On Cultural Capital and Taste", *European Societies*, 11 (4), 531-551.
- Karademir, Hazır I. (2014). " Bourdieu Sonrası Yeni Eşitsizlik Gündemleri: Kültürel Sınıf Analiz Beğeni ve Kimlik", *Cogito*, 76, 230-265.
- Öncü, A. (1997), "The Myth of the Ideal Home" *Travels Across Cultural Borders to Istanbul*, Öncü, A. Ve Weyland, P. (ed), *Space, Culture and Power: New Identities in Globalizing Cities*, Atlantic Highland, NJ: Zed Books, s.56-72.

- Sassatelli, R. (2006). Virtue, Responsibility and Consumer Choice: Framing critical Consumerism. In: Brewer J and Trentmann F (Eds) *Consuming Cultures, Global Perspectives: Historical Trajectories, Transnational Exchanges*, Oxford: Berg, 219-250.
- Seyfang, G. (2006). "Ecological citizenship and sustainable consumption: Examining local organic food Networks", *Journal of Rural Studies*, 22, 383-395.
- Soper, K. (2006 Online)(2007). "Rethinking the 'Good Life': The Consumer as Citizen", Sage Public, vol:7(2):205-229.
- Üstüner, T. & Hold, D. 2010. "Toward a Theory of Status Consumption in Less Industrialized Countries", *Journal of Consumer Research*, 37(1), 37-56.
- Weininger, B.E. (2014). "Bourdieu'nün Sınıf Analizinin Esasları". *Sınıf Analizine Yaklaşımlar*, Der. Wright, E.O. Ankara: Notabene Yayınları.

